POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari(UM) 13.08.2020

Viite

Asia

Ulkoministerien epävirallinen videokokous 14.8.2020; Suomen tavoitteet

EU:n ulkoministerien epävirallinen videokokous järjestetään 14.8.2020. Suomea edustaa ulkoministeri Pekka Haavisto. Kokouksessa käsitellään Valko-Venäjää sekä itäisen Välimeren tilannetta, erityisesti Turkkia. Lisäksi saadaan tilannekatsaus Libanonista ja käsitellään lyhyesti ajankohtaisia asioita kuten Venezuelaa.

Valko-Venäjä

Suomen tavoitteena on EU:n yhtenäinen ja selkeä lähestymistapa Valko-Venäjän tilanteeseen. EU:n toimia voisivat olla: 1) Vaikutetaan Valko-Venäjän viranomaisiin poliittisten vastustajien vainon lopettamiseksi ja epäoikeudenmukaisesti pidätettyjen henkilöiden vapauttamiseksi. 2) Vaikutetaan Valko-Venäjän hallitukseen todellisen poliittisen vuoropuhelun aloittamiseksi opposition kanssa väkivallan käytön välttämiseksi ja demokratiaprosessin tukemiseksi. 3) Suomi pitää myös perusteltuna keskustella mahdollisten kohdennettujen ja juridisesti perusteltujen pakotetoimien asettamisesta. 4) Jatketaan kansalaisyhteiskunnan tukemista ja yhteistyötä esimerkiksi ympäristön ja ydinturvallisuuden alla, mukaan lukien EU:n itäisen kumppanuuden sekä pohjoisen ulottuvuuden puitteissa. Suomi katsoo, että Valko-Venäjällä 9.8. pidetyt presidentinvaalit eivät noudattaneet maan kansainvälisiä sitoumuksia ja yleisesti tunnustettuja demokratian ja oikeusvaltion normeja, eivätkä vaalit olleet vapaat ja oikeudenmukaiset. Suomi pitää valitettavana, että Etyjin vaalitarkkailijoita ei kutsuttu seuraamaan vaaleja. Suomi ei hyväksy minkäänlaista Valko-Venäjän turvallisuusviranomaisten väkivaltaa rauhanomaisia mielenilmaisuja vastaan. Valko-Venäjän tulee kunnioittaa kansainvälisiä ihmisoikeuksia ja kansalaisten perusoikeuksia mukaan lukien sanan- ja kokoontumisvapaus.

Itäisen Välimeren tilanne ja Turkki

EU:n tulee vastata vahvasti ja määrätietoisesti Turkin itäisen Välimeren tilannetta epävakauttavaan toimintaan ja osoittaa Kreikalle ja Kyprokselle solidaarisuutta. On tärkeää, että EU toimii asiassa yhtenäisesti. Diplomaattisia ponnisteluja ratkaisujen etsimiseksi tulee jatkaa. Tarvitaan vuoropuhelua ja yhteistyötä, ei vastakkainasettelua ja jännitteiden kasvattamista yksipuolisilla toimilla. EU:n on samalla säilytettävä dialogi ja yhteistyökanavat Turkin kanssa EU-Turkki –suhteiden ongelmista huolimatta. Tämä mahdollistaa myös ongelmallisista teemoista keskustelun. EU:n Turkki-politiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista suhteen kaikilla osa-alueilla. Myös multilateraalinen kehikko tulee hyödyntää dialogissa.

Libanon

Suomi pitää tärkeänä, että EU ja sen jäsenmaat keskustelevat toimistaan Libanonin auttamiseksi Beirutin räjähdysonnettomuuden jälkeisessä tilanteessa. Suomi on antanut Libanonille hätäapua räjähdysonnettomuuden jälkeen, mutta yhdessä useimpien muiden apua lähettäneiden maiden kanssa toivoo puolueetonta kansainvälistä tutkimusta räjähdyksestä ja sen syistä. On tärkeää keskustella myös Libanonin pidemmän aikavälin tulevaisuudennäkymistä. EU:n ja sen jäsenmaiden tulee edellyttää

Libanonin johdolta uudistuksia sekä tukea Libanonia ja sen kansaa tässä haasteellisessa tehtävässä. Tärkeintä mittavassa uudistustyössä on maan oma tahto siihen. Suomi tulee myös jatkamaan pidempiaikaista tukeaan Libanonille kriisinhallinnan keinoin osallistumalla UNIFIL-rauhanturvaoperaatioon Etelä-Libanonissa sekä auttamalla Libanonia selviytymään Syyrian sisällissodan seurauksista mm. tukemalla syyrialaispakolaisia Libanonissa.

Asialista:

Valko-Venäjä	s. 4
Itäisen Välimeren tilanne ja Turkki	s. 7
Libanon	s. 9

Ulkoministeriö TAVOITEMUISTIO

ITÄ-20 Kilemet Sven 12.8.2020

Asia
Valko-Venäjä

Kokous/tapaaminen
Ulkoministerien epävirallinen videokokous 14.8.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot
Sven Kilemet ITÄ-20, sven.kilemet@formin.fi, 0295 350 027
Anu Rämä ITÄ-20, anu.rama@formin.fi, 0295 350 675

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Valko-Venäjän ajankohtainen tilanne maassa 9.8. pidettyjen presidentinvaalien jälkeen.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomen tavoitteena on EU:n yhtenäinen ja selkeä lähestymistapa Valko-Venäjän tilanteeseen. EU:n toimia voisivat olla:

1) Vaikutetaan Valko-Venäjän viranomaisiin poliittisten vastustajien vainon lopettamiseksi ja epäoikeudenmukaisesti pidätettyjen henkilöiden vapauttamiseksi.
2) Vaikutetaan Valko-Venäjän hallitukseen todellisen poliittisen vuoropuhelun aloittamiseksi opposition kanssa väkivallan käytön välttämiseksi ja demokratiaprosessin tukemiseksi.
3) Suomi pitää myös perusteltuna keskustella mahdollisten kohdennettujen ja juridisesti perusteltujen pakotetoimien asettamisesta.
4) Jatketaan kansalaisyhteiskunnan tukemista ja yhteistyötä esimerkiksi ympäristön ja ydinturvallisuuden alla, mukaan lukien EU:n itäisen kumppanuuden sekä pohjoisen ulottuvuuden puitteissa.

Suomi katsoo, että Valko-Venäjällä 9.8. pidetyt presidentinvaalit eivät noudattaneet maan kansainvälisiä sitoumuksia ja yleisesti tunnustettuja demokratian ja oikeusvaltion normeja, eivätkä vaalit olleet vapaat ja oikeudenmukaiset. Suomi pitää valitettavana, että Etyjin vaalitarkkailijoita ei kutsuttu seuraamaan vaaleja.

Suomi ei hyväksy minkäänlaista Valko-Venäjän turvallisuusviranomaisten väkivaltaa rauhanomaisia mielenilmaisuja vastaan. Valko-Venäjän tulee kunnioittaa kansainvälisiä ihmisoikeuksia ja kansalaisten perusoikeuksia mukaan lukien sanan- ja kokoontumisvapaus.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoministerit käyvät epävirallisessa ulkoministerien videokokouksessa keskustelun Valko-Venäjän tilanteesta 9.8. pidettyjen presidentinvaalien jälkeisten tapahtumien valossa. Valko-Venäjän keskusvaalilautakunnan ilmoitus presidentti Lukashenkan vaalivoitosta 80,2% osuudella annetuista äänistä johti laajoihin mielenosoituksiin maassa. Vaaleissa opposition ehdokkaana toiminut Svjatlana Tsihaunouskaja on paennut Liettuaan 11.8. Turvallisuusviranomaiset ovat hajottaneet rauhanomaisia mielenosoituksia kovin ottein ja pidättäneet useita tuhansia ihmisiä. Mielenilmaukset ovat jatkuneet Minskissä ja muutamassa maakuntakeskuksessa 12.8. vastaisena yönä. Mielenosoittajien lukumäärä on laskenut ja heidän toimintansa on ollut aiempaa hajanaisempaa. KE Borrel ja komissaari Várhelyi antoivat tilanteesta EU-lausunnon 10.8. ja EU-maat antoivat yhteisen lausunnon 12.8. Myös Suomen

tasavallan presidentti Niinistö ja ulkoministeri Haavisto ovat antaneet asiasta lausunnot. NB8-maiden ulkoministerit antoivat yhteisen lausunnon 11.8. Lisäksi EU-puheenjohtajamaa Saksa sekä Ruotsi ovat viitanneet tarpeeseen uudelleenaktivoida pakotetoimia Valko-Venäjää kohtaan.

4. TAUSTA

Valko-Venäjää vuodesta 1994 hallinnut presidentti Aljaksandr Lukashenka on valittu kuudetta kertaa maan presidentiksi 9.8.2020 pidetyissä vaaleissa. Keskusvaalilautakunnan ilmoittamien alustavien äänestystulosten mukaan Lukashenka sai noin 80 prosenttia äänistä. Vaalitulos oli odotettu. Vaalit eivät kuitenkaan tälläkään kertaa olleet vapaat ja rehelliset. Tarkkoja tietoja väärinkäytöksistä on vaikea saada, koska Etyjin vaalitarkkailijat eivät päässeet maahan, sillä Valko-Venäjä ei yhteydenotoista huolimatta lähettänyt vaalitarkkailukutsua määräaikaan mennessä.

Opposition pääehdokas – vangittuna olevan presidenttiehdokkaaksi pyrkineen bloggarin Sjarhei Tsihaunouskin vaimo – Svjatlana Tsihaunouskaja sai virallisen ääntenlaskennan mukaan vajaat 10% äänistä. Tsihaunouskaja pitää tulosta väärennettynä ja itseään voittajana, ja on tehnyt valituksen keskusvaalilautakuntaan. Vaalien jälkeen Tsihaunouskaja on poistunut tai joutunut poistumaan maasta ja hänen on ilmoitettu olevan turvassa Liettuassa. IVY-maiden noin 100-henkinen vaalitarkkailumissio antoi odotetusti positiivisen lausunnon vaalien toteutuksesta.

Vaalikampanjan aikana ja vaalien yhteydessä on nähty poikkeuksellisen paljon mielenosoituksia. Suuret joukot ovat ilmaisseet tyytymättömyyttään. Maan runsaslukuiset poliisivoimat ovat hajottaneet näitä rauhanomaisia mielenosoituksia kovin ottein ja ovat myös tehneet tuhansia mielivaltaisia pidätyksiä. Kampanjan aikana myös presidenttiehdokkaaksi pyrkiviä henkilöitä on pidätetty tekaistuin perustein. Vaalipäivän iltana ja sitä seuranneena yönä Minskissä ja muissa kaupungeissa järjestettiin mielenosoituksia virallisen ovensuukyselyn tulosten julkaisemisen jälkeen. Näiden mielenosoitusten hajottamiseen poliisit käyttivät tainnutuskranaatteja, kyynelkaasua, vesitykkejä ja kumiluoteja. Tiettävästi ainakin yksi ihminen on kuollut ja kymmeniä loukkaantunut. Mielenosoitukset jatkuivat maanantaina ja tiistaina, vaikka katuja ja metroasemia oli suljettu. Tiistaina mielenosoittajien lukumäärä oli laskenut edellisillasta ja heidän toimintansa oli aiempaa hajanaisempaa.

On spekuloitu poikkeustilan asettamisesta. Toisaalla ihmisiä on kutsuttu osallistumaan yleislakkoon ja useilla tehtailla on alkanut lakko. Vaalien ja mielenosoitusten aikana Valko-Venäjä sulki internetin ja normaali tiedonvälitys oli keskeytynyt 11.8 asti. Tilanteesta johtuen sosiaalista mediaa ei ole voitu käyttää mielenosoitusten organisoimiseksi. Yhteydet ovat ainakin osittain palautuneet 12.8. aikana. Hallituksen mukaan yhteyksien katkeamisen syynä oli palvelunestohyökkäys. Hajanaisen opposition mielenosoittajilla ei ole uusia johtohahmoja. Näyttää siltä, että mielenosoitusten ja pidätysten suhteen vuoden 2010 presidentinvaalin skenaario toistuu, tällä kertaa suuremmassa mittakaavassa. Huomattavaa on nuoremman ikäluokan liikkeelle lähtö.

Vaalikampanjan aikana Valko-Venäjän johto kertoi, että useat opposition presidenttiehdokkaaksi pyrkivät ovat ulkomaiden agentteja ja että jos nykyistä presidenttiä ei valita, Valko-Venäjä saattaa ajautua Venäjän vallan alle. Valko-Venäjän johdon mukaan ainakin Venäjä ja länsimaat sekaantuivat Valko-Venäjän presidentinvaaleihin. Presidenttiehdokkaaksi pyrkiviä henkilöitä pidätettiin.

Valko-Venäjällä oppositiota tukahdutetaan jo vaalien välissä ja vaalikampanjan aikana ei-toivottujen henkilöiden ehdokkuus estetään. Vaalien toimeenpanossa ja erityisesti tulostenlaskennassa tapahtuu systemaattisia väärinkäytöksiä. Marraskuussa 2019 pidetyissä parlamenttivaaleissa yksikään opposition ehdokas ei päässyt läpi.

Vuoden 2020 koronapandemiaan Valko-Venäjän johto on suhtautunut yleisestä poikkeavalla tavalla ja estämistoimet ovat olleet varsin minimaalisia. Joukkotapahtumien järjestämiselle ei maassa ole ollut merkittäviä rajoituksia ja Belavian lentoyhteydet ovat toimineet normaalisti vahvistaen Minskin

asemaa lentoliikenteen solmukohtana. Korona on kuitenkin kiristänyt tunnelmaa. Valko-Venäjän koronalinjasta raportoivia toimittajia pidätettiin keväällä. Elokuun presidentinvaalien tarkkailijoiden määrää puolestaan rajoitettiin koronaan vedoten.

Yleinen demokratiatilanne Valko-Venäjällä on viime vuosina entisestään huonontunut. Kuolemanrangaistus on aktiivisessa käytössä. Hallinto on jatkanut oppositioon ja mediaan kohdistuvaa häirintää ja painostusta. Kokoontumis- ja sananvapautta sekä kansalaisjärjestöjen toimintaa rajoitetaan, mielivaltaisia pidätyksiä tehdään ja sakkoja annetaan.

EU ja Suomi ovat pitäneet yllä pragmaattisia suhteita Valko-Venäjään. Kansalaisten välisen kanssakäymisen helpottamiseksi EU ja Valko-Venäjä ovat allekirjoittaneet viisumihelpotus- ja takaisinottosopimukset, jotka tulivat voimaan 1.7.2020. Valko-Venäjä osallistuu EU:n itäiseen kumppanuuteen (IK), mutta se on ainoa IK-maa, jolla ei ole assosiaatio (AA)- tai kumppanuus- ja yhteistyösopimusta (PCA) EU:n kanssa. Sopimuksen sijasta pyritään sopimaan kumppanuusprioriteeteista, mutta niidenkin sopimisessa on jarruna Liettua, joka linkittää asian Astravetsin ydinvoimalaan (Rosatom). Valko-Venäjä on ollut kiinnostunut laajentamaan yhteistyötä Suomen kanssa talouden alalla. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti suomalainen selluteknologia ja metsänhoito-osaaminen. Valko-Venäjä on myös mukana pohjoisen ulottuvuuden yhteistyössä.

Venäjän kanssa Valko-Venäjällä on erityissuhde. Maat ovat valtioliitossa keskenään ja Venäjä on Valko-Venäjän merkittävin kauppakumppani. Maiden välinen suhde ei kuitenkaan ole ongelmaton. Kaasun ja öljyn hinnasta käytävät neuvottelut ovat olleet vaikeita ja valtioliiton edelleen kehittämisestä ei ole päästy yksimielisyyteen. Energian hinta, tullit, verotus ja kysymys yhteisestä valuutasta ovat hankalimpia kysymyksiä. Valko-Venäjän viranomaiset pidättivät 29.7. Minskissä 32 venäläisen Wagner-palkkasotilasyhtiön palveluksessa toimivaa henkilöä. Valko-Venäjä on viime vuosikymmenen aikana pyrkinyt tasapainoilemaan Venäjän, länsimaiden ja omien naapurimaidensa välillä Venäjän aggressiivisemmaksi muuttuneen ulkopolitiikan suhteen. Se ei ole tunnustanut Krimin niemimaan liittämistä Venäjään eikä Georgian separatistialueiden itsenäisyyttä. Kiina-yhteydet ovat vahvistuneet taloudessa.

Lukashenkan prioriteettina on ollut maan vakaus ja talouden kehittäminen. Sekä koronaepidemia että presidentinvaalien aiheuttama liikehdintä on horjuttanut maan vakautta. Mielenosoitukset vaalien jälkeen eri puolilla maata ja lakot tehtaissa ovat ennennäkemättömän laajamittaisia. Tilanne on epävakaa. Lukashenka ei ole ollut valmis dialogiin opposition kanssa.

Eräät maat kuten Venäjä, Kiina, Azerbaidzhan ja Uzbekistan ovat onnitelleet Valko-Venäjän presidenttiä 9.8. vaalituloksesta. Muut maat ovat esittäneet huolensa väärinkäytöksistä ja vaalien vilpillisyydestä sekä erityisesti siitä, että viranomaiset ovat käyttäneet rauhanomaisten mielenosoitusten tukahduttamiseen suhteettoman järeitä ja väkivaltaisia keinoja.

Ulkoministeriö TAVOITEMUISTIO

EUR-40 Vakkuri Aleksi 12.08.2020

Asia
Itäisen Välimeren tilanne ja Turkki

Kokous/tapaaminen
Ulkoministerien epävirallinen videokokous 14.08.2020

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot
Aleksi Vakkuri, UM/Kaakkois-Euroopan yksikkö, aleksi.vakkuri@formin.fi, +358 295 350627
Esko Männistö, UM/Kaakkois-Euroopan yksikkö, esko.mannisto@formin.fi, +358 295 450579

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Itäisen Välimeren kiristynyt tilanne Kreikan ja Turkin välillä.

2. SUOMEN TAVOITE

EU:n tulee vastata vahvasti ja määrätietoisesti Turkin itäisen Välimeren tilannetta epävakauttavaan toimintaan ja osoittaa Kreikalle ja Kyprokselle solidaarisuutta. On tärkeää, että EU toimii asiassa yhtenäisesti.

Diplomaattisia ponnisteluja ratkaisujen etsimiseksi tulee jatkaa. Tarvitaan vuoropuhelua ja yhteistyötä, ei vastakkainasettelua ja jännitteiden kasvattamista yksipuolisilla toimilla.

EU:n on samalla säilytettävä dialogi ja yhteistyökanavat Turkin kanssa EU-Turkki –suhteiden ongelmista huolimatta. Tämä mahdollistaa myös ongelmallisista teemoista keskustelun.

EU:n Turkki-politiikan tulee olla pitkäjänteistä ja johdonmukaista suhteen kaikilla osa-alueilla. Myös multilateraalinen kehikko tulee hyödyntää dialogissa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoministerit keskustelivat Turkin toimista ulkoasiainneuvoston kokouksessa 13.7.2020. Epävirallisessa kokouksessa ei tehdä päätöksiä.

4. TAUSTA

Tilanne itäisellä Välimerellä on jännittynyt ja vastakkainasettelu Turkin ja Kreikan välillä kiristynyt. Turkki päätti 10.8. jatkaa merenpohjatutkimuksia Kreikan talousalueeseen kuuluvalla merialueella, jonka se itse tulkitsee kuuluvan omaan mannerjalustaansa. Turkkilainen tutkimusalus Oruc Reis on siirtynyt alueelle ja valmiudessa suorittaa merenpohjan tutkimuksia Rodoksen ja Kastellorizon saarten lähettyvillä. Turkin laivaston alukset saattavat tutkimusalusta. Turkki on antanut merialueen käytöstä merenkulun turvallisuusilmoituksen (Navtex), joka on voimassa 23.8. saakka. Kreikka pyytää kaikkia merenkulkijoita jättämään laittomana pitämänsä Turkin ilmoituksen huomioimatta. Turkin toimien seurauksena Kreikka on kohottanut laivastonsa valmiutta ja mm. kutsunut kaikki lomalla olleet sotilaansa takaisin palvelukseen.

Turkki on suunnitellut porauksia Kreikan talousvesillä mm. Kastellorizon tuntumassa jo aiemmin, mutta tilanteen lisäeskaloituminen saatiin heinäkuun ulkoasiainneuvoston jälkeen estettyä Turkin otettua suunnitelmissaan aikalisän. Turkin uudet toimet käynnistyivät päivä sen jälkeen, kun Kreikka ja Egypti allekirjoittivat 6.8. sopimuksen, jossa määritellään osa maiden talousvyöhykkeiden rajasta Välimerellä. Kreikan ja Egyptin sopimus tunnustaa Kreikan talousvyöhykkeeksi suuren merialueen, joka on Turkin ja Libyan yhtenäishallituksen (GNA) marraskuussa 2019 solmimassa maiden välisen merialueen jakoa koskevassa yhteisymmärryspöytäkirjassa määritelty kuuluvaksi Turkille. Turkki pitää Kreikan ja Egyptin sopimusta laittomana ja katsoo, ettei näiden kahden maan välillä ole merirajaa.

Kreikka toteaa sopimuksen Egyptin kanssa olevan kahden suvereenin naapurivaltion solmima legitiimi, kansainvälistä merioikeutta kunnioittava sopimus, josta on neuvoteltu useita vuosia. Sopimus jättää Kreikan mukaan tilaa myös jatkoneuvotteluille muiden naapurivaltioiden kanssa. Kreikka katsoo kansainvälisen oikeuden puitteissa etenemisen olevan ainoa hyväksyttävä tapa edetä merialueita koskevien oikeuksien määrittämisessä. Turkin ja Libyan aiemmin solmima yhteisymmärryspöytäkirja sen sijaan rajoittaa Kreikan mielestä laittomasti kyseessä olevia merialueita.

Kreikan aluevesiä ennen Turkki on toteuttanut merenpohjatutkimuksia ja koeporauksia Kyproksen lähivesillä. EU keskeytti neuvoston päätöksellä Turkin kanssa käymiään korkean tason dialogeja (mm. assosiaationeuvostot) kesällä 2019, kun Turkki ei vaatimuksista huolimatta lopettanut koeporauksia. Helmikuussa 2020 EU asetti lisäksi pakotteet kahta Turkin valtion energiayhtiön (TPAO) johtohenkilöä kohtaan.

EU:n ja Turkin yhteiset intressit, joihin lukeutuvat niin muuttoliike-, kauppa-, turvallisuus-, energia- kuin liikennekysymyksetkin, ovat tiedossa. Turkin strateginen ja alueellinen merkitys Euroopan rajalla Venäjän ja epävakaan Lähi-idän suuntaan tunnustetaan EU:ssa varsin laajasti. EU:n johto onkin pyrkinyt tietoisesti avaamaan kanavia Turkin johdon suuntaan. Ulkoasiainneuvoston kokouksessa 13.7. EU:n korkea edustaja Josep Borrell haki tukea pyrkimykselle dialogiin Turkin kanssa ja myös sai sitä – lähes kaikki jäsenmaat antoivat tukensa. KE Borrell tapasi Turkin ulkoministeri Cavusoglun Maltalla 6.8. Tapaaminen oli jatkoa 23.7. käydylle puhelinkeskustelulle. Valtaosa jäsenmaista on halunnut antaa dialogille mahdollisuuden – solidaarisuuden ilmaisemista Kyprokselle ja Kreikalle unohtamatta. Tilanteen kiristyminen on väärä kehityssuunta. KE Borrell ilmaisi 9.8. lausunnossa huolensa ja kehotti osapuolia yksipuolisten toimien sijaan dialogiin.

Ulkoministeriö TAVOITEMUISTIO

ALI-10 Soini Jussi 12.8.2020

Asia
Libanonin tilanne

Kokous/tapaaminen
Ulkoministerien epävirallinen videokokous 14.8.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot
Jussi Soini, ALI-10, +358505243724

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Libanonin tilanne Beirutin räjähdyksen (4.8.2020) jälkeen. EU:n korkea edustaja Josep Borrell antaa katsauksen aiheesta. Keskustelussa jäsenmaiden kanssa keskityttäneen siihen, miten Libanonin tilanteen nähdään kehittyvän, mitä on tehty Libanonin auttamiseksi räjähdysonnettomuuden jälkeisessä tilanteessa sekä mitä Libanonilta odotetaan, jotta se voisi yhteistyössä kansainvälisten kumppaniensa kanssa aloittaa työn taloudellisen ja poliittisen kriisinsä ratkaisemiseksi.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi pitää tärkeänä, että EU ja sen jäsenmaat keskustelevat toimistaan Libanonin auttamiseksi Beirutin räjähdysonnettomuuden jälkeisessä tilanteessa. Suomi on antanut Libanonille hätäapua räjähdysonnettomuuden jälkeen, mutta yhdessä useimpien muiden apua lähettäneiden maiden kanssa toivoo puolueetonta kansainvälistä tutkimusta räjähdyksestä ja sen syistä.

On tärkeää keskustella myös Libanonin pidemmän aikavälin tulevaisuudennäkymistä. EU:n ja sen jäsenmaiden tulee edellyttää Libanonin johdolta uudistuksia sekä tukea Libanonia ja sen kansaa tässä haasteellisessa tehtävässä. Tärkeintä mittavassa uudistustyössä on maan oma tahto siihen.

Suomi tulee myös jatkamaan pidempiaikaista tukeaan Libanonille kriisinhallinnan keinoin osallistumalla UNIFIL-rauhanturvaoperaatioon Etelä-Libanonissa sekä auttamalla Libanonia selviytymään Syyrian sisällissodan seurauksista mm. tukemalla syyrialaispakolaisia Libanonissa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoministerit keskustelevat Libanonin tilanteesta. Epävirallisessa kokouksessa ei tehdä päätöksiä.

Libanon on viimeisen vuoden aikana vajonnut yhä syvemmälle poliittiseen ja taloudelliseen kriisiinsä. Lokakuussa 2019 alkanut kansannousu johti hallituksen vaihtoon, mutta yhteiskunnalliset levottomuudet ovat jatkuneet ja talouden syöksykierre on syventynyt koronapandemian myötä.

Maan poliittinen johto ei toistaiseksi ole ollut valmis myöntymään vaatimuksiin järjestelmänsä uudistamisesta vastineeksi talousavusta Kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF) tai esimerkiksi entiseltä siirtomaaisännältä Ranskalta. Beirutin räjähdysonnettomuuden jälkeen paine hallitusta kohtaan kasvoi kansan katsoessa onnettomuuden johtuneen poliitikkojen laiminlyönneistä. Tämä johti hallituksen eroon 10.8.2020.

EU ja sen jäsenmaat ovat antaneet Libanonille runsaasti hätäapua Beirutin räjähdysonnettomuuden jälkeen. Erityisen aktiivinen on ollut Libanonin entinen siirtomaaisäntä Ranska, joka isännöi 9.8.2020 kansainvälisen Libanon-apukonferenssin. Komissio antaa hätäapua noin 63 miljoonan euron edestä.

4. TAUSTA

Beirutin satamassa tapahtui erittäin voimakas räjähdys illalla 4.8.2020. Sen seurauksena kuoli tämänhetkisen arvion mukaan yli kaksisataa henkeä, seitsemäntuhatta vammautui ja kolmesataatuhatta jäi kodittomiksi. Libanonin ruokahuollon kannalta tärkeä satama, mukaan lukien suuret viljavarastot, tuhoutui suurelta osin. Beirutin keskustan arvokkainta aluetta vaurioitui arviolta USD10–15 miljardin edestä. Tuhoalueella sijaitsi niin Libanonin politiikan, hallinnon kuin taloudenkin keskus kuin useimmat maassa toimivista diplomaattisista edustustoistakin.

Libanonin hallituksen mukaan räjähdys aiheutui erittäin suuresta ammoniumnitraattimäärästä, joka oli varastoitu satama-alueella olevaan varastorakennukseen. Varmuutta räjähdyksen tarkemmista syistä ei vielä kuitenkaan ole. Libanonin poliittinen johto on toistaiseksi torjunut vaatimuksen kansainvälisen tutkinnan järjestämisestä koskien räjähdystä ja sen syitä.

Libanon on moniongelmainen maa, joka on jo pidempään ollut järjestelmätason poliittisessa ja yhteiskunnallisessa kriisissä. Tähän on niin maan sisäisiä kuin ulkoisiakin syitä. Kriisi ja sen merkitys on syventynyt ja tullut yhä selvemmäksi viimeksi kuluneen vuoden aikana. Libanonissa uskonnolliset yhteisöt, lähinnä kristityt sekä sunni-ja shiiamuslimit ovat perinteisesti jakaneet poliittisen vallan ja sitä kautta myös paikat virkakoneistossa. Maan presidentti on aina maroniittikristitty, pääministeri sunnimuslimi ja parlamentin puhemies shiiamuslimi. Kyseisellä järjestelmällä on pyritty ehkäisemään yhteiskunnan ajautuminen eri uskonnollisten ryhmien väliseen konfliktiin tai pahimmillaan sisällissotaan. Samalla se on kuitenkin johtanut libanonilaisen yhteiskunnan sisäiseen pirstaloitumiseen, mahdollistanut ulkovaltojen sekaantumisen sisäpolitiikkaan sekä laajamittaisen ja vakavan korruption hallinnossa. Maa on kärsinyt vakavasta demokratiavajeesta myös siksi, ettei maassa järjestetty vaaleja vuosien 2009-2018 välisenä aikana. Istuva parlamentti pidensi kaksi kertaa toimikauttaan.

Lokakuussa 2019 Libanonissa alkoi maan tilanteeseen kyllästyneiden kansalaisten kansannousu. Pääministeri Saad Haririn erottua muodostettiin tammikuussa 2020 Hassan Diabin johdolla teknokraattinen hallitus. Yhteiskunnalliset levottomuudet ovat kuitenkin jatkuneet tämän jälkeenkin mielenosoittajien katsoessa uusienkin ministerien edustavan vanhoja poliittisia puolueita ja omia intressejään, talouden syöksykierteen syventyessä.

Taloudellisesti maata on Syyrian sisällissodan seurausten lisäksi koetellut se, että maan asema pankkikeskuksena, ”Lähi-idän Sveitsinä” on horjunut. Ulkomailla työskentelevien libanonilaisten rahansiirrot ovat myös vähentyneet. Työttömyysaste on noussut jo 40 prosentin tasolle ja nuorten osalta se on vieläkin korkeampi. Valtionvelka suhteessa bruttokansantuotteeseen on noussut yhdeksi suurimmista maailmassa. Libanonin punta on menettänyt suurimman osan arvostaan viimeisen vuoden kuluessa. Jo ennen Beirutin räjähdysonnettomuutta yli puolet kansasta eli köyhyysrajan alapuolella. Koronakriisi on vaikeuttanut Libanonin taloudellista tilannetta entisestään dramaattisella tavalla. Kansan taloudellista ahdinkoa lisää osaltaan se, ettei maassa ole käytännössä minkäänlaista sosiaaliturvaa. Arviolta 70-75% kansasta tarvitsisi taloudellista tukea selviytyäkseen koronakriisin rajoitusten seurauksista. Tartuntojen määrä alkoi kiihtyä jo heinäkuussa, mikä sai Libanonin hallituksen jälleen 27.7. tiukentamaan rajoitustoimiaan, vaikka niitä oli jo ehditty lieventää.

Räjähdysonnettomuuden jälkeen yhteiskunnalliset levottomuudet puhkesivat uudelleen. Katastrofia pidetään hallinnon virheistä ja laiminlyönneistä johtuvana. Mielenosoittajat valtasivat useita hallintorakennuksia sekä vaativat presidentin ja hallituksen eroa ja katastrofista vastuullisten tuomitsemista. Useat ministerit ja parlamentaarikot erosivatkin ennen kuin pääministeri Hassan Diab ilmoitti koko hallituksen erosta illalla 10.8. Beirutin turvallisuudesta vastaava armeija on vastannut kovilla otteilla levottomuuksiin. Useita ihmisiä on loukkaantunut ja joitakin saanut surmansa.

Libanonissa asuvien pakolaisten tilanne on vieläkin tukalampi kuin kansalaisten. Maassa arvioidaan olevan jopa puolitoista miljoonaa syyrialaispakolaista, lisäksi YK:n palestiinalaispakolaisten apujärjestö UNRWA:n avustamia palestiinalaispakolaisia vajaa puoli miljoonaa. Libanonilaispoliitikot ovat kriisin myötä jatkaneet vaatimuksiaan pakolaisten paluusta kotimaihinsa. Pakolaistilanteen hoitamisen arvioidaan maksavan Libanonille miljardi dollaria vuodessa, mutta maa saa tähän myös merkittävää apua. Myös väestön erityisryhmät, kuten siirtotyöläiset ja vanhukset kärsivät hätää Libanonin yhä syvenevässä kriisissä.

Kansainvälistä apua alkoi saapua Beirutiin pian räjähdysonnettomuuden jälkeen. Apu saapuu lähinnä Beirutin lentokentän tai Tripolin sataman kautta. 28 maata, ml. Suomi ja seitsemän kansainvälistä organisaatiota osallistui Ranskan presidentti Macronin 9.8.2020 isännöimään Libanon-apukonferenssiin, jossa luvattiin tukea yli 250 miljoonan euron edestä. Samalla Libanonilta vaadittiin onnettomuuden puolueetonta tutkintaa sekä merkittäviä poliittisia uudistuksia.

Merkittävätkin poliittiset muutokset ovat todennäköisiä. Maan yhteiskunnallisen järjestelmän uudistaminen tulisi kestämään vuosia, mutta mikäli tätä ei pystytä uskottavasti kansalle lupaamaan, ei Libanonin tilanne tule lähiaikoina vakautumaan. Myös Beirutin jälleenrakentaminen vie aikaa samalla kun Libanonin koronaepidemian tilanne vaikeutuu.

Myönteisenä kehityskulkuna voitaneen mainita se, että Israel on osoittanut Libanonille odottamattoman suurta myötätuntoa ja luvannut myös materiaalista tukea, vaikka naapurimaiden välillä vallitsee sotatila. Libanonin sekasorron syveneminen ei ole Israelin intresseissä.

Suomella oli Libanonissa suurlähetystö vuoteen 2003 saakka, ja se avattiin uudelleen vuonna 2015. Suurlähetystön henkilökunnan Suomesta lähetetyt tai paikalta palkatut jäsenet eivät loukkaantuneet vakavasti räjähdysonnettomuudessa 4.8.2020. Kansliarakennus sekä suurlähettilään residenssi sen sijaan kärsivät merkittäviä vahinkoja. Tällä hetkellä on käynnissä työ vahinkojen kartoittamiseksi sekä edustuston fyysisten toimintaedellytysten ennalleen palauttamisen valmistelemiseksi.

Suomi on tukenut Libanonia pitkäjänteisesti kriisinhallinnan keinoin. Suomi on osallistunut vuonna 1978 perustettuun UNIFIL-operaatioon (United Nations Interim Force in Lebanon) Etelä-Libanonissa ensin vuosina 1982–2001 ja jälleen vuodesta 2006 eteenpäin, tällä hetkellä noin 200 sotilaalla. Siviilikriisinhallinnan määrärahoin Suomi on sekondeerannut asiantuntijan UN Womenin Libanonin toimistoon. UNIFIL:in merellisen task forcen Beirutin satamassa ollutta henkilöstöä haavoittui räjähdyksessä, mutta joukossa ei ollut suomalaisia.

Vuosina 2011–2019 Suomen tuki Syyrian konfliktiin on ollut yli 200 miljoonaa euroa, josta suoraan Libanoniin kohdistuu noin 13,6 miljoonaa ja alueellisesti 52,2 miljoonaa (valtaosa Libanoniin ja Jordaniaan). Tästä suoraan Libanoniin on kohdistunut noin 17,5 miljoonaa euroa. Suomi on tukenut erityisesti Libanonin opetussektoria sekä kantokyvyn vahvistamista. Suomen Libanonin tuen keskeisenä tavoitteena on ihmisarvoinen elämä syyrialaispakolaisille ja heitä naapurimaissa majoittaville paikallisyhteisöille. Vuoden 2019 osalta Suomen tuki Syyrian kriisiin oli lopulta 25,9 miljoonaa euroa. Vuodelle 2020 suunniteltu tuki on lähes 23 miljoonan tasolla. Lisäksi Suomi myönsi Punaisen Ristin kansainväliselle liitolle (IFRC) 1 miljoonaa euroa koronatukea Libanoniin. Suomen tukema IFRC:n operaatio Libanonissa kohdistuu mm. veteen, terveyteen ja ruokaturvaan. Operaation kautta tuetaan mm. paikallisia sairaaloita Beirutissa materiaaliavulla.

Sisäministeriön kautta lähetettiin lisäksi Beirutiin kansainväliseen pelastustoimintaan koulutettu Finn Rescue – Technical Assistance and Support Team (TAST). Tiimin tehtäviin alueella kuuluu muun muassa kansainvälistä apua koordinoivan tiimin tukeminen. Lisäksi lähetetään Libanoniin lääkintä- ja hygieniatarvikkeita. CERF (YK:n Keskitetty hätäapurahasto) on kohdentanut Beirutin räjähdysonnettomuuden hoitoon kuusi miljoonaa dollaria. Suomi on tänä vuonna tukenut CERF:iä kahdeksalla miljoonalla eurolla.

LIITTEET

Asiasanat	UAN Ulkoasiainneuvosto, Valko-Venäjä, YUTP, Turkki, Libanon
Hoitaa	**UM**
Tiedoksi	EUE, LVM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, YM